

Hulpverlening, training en educatie zijn interventievormen die doelgericht gedragsbeïnvloeding nastreven. Om jeugdigen optimale kansen te kunnen bieden is inmiddels een breed arsenaal van programma's ontwikkeld die ondersteunend zijn bij het opvoeden en ontwikkelen van jeugdigen maar ook voor aanvullende behandelingen van problemen of stoornissen.

Analyse van kritische succesfactoren van interventie-effecten toont aan dat het bij het resultaat van het professioneel ingrijpen niet alleen gaat om de wetenschappelijke fundering van de geselecteerde programma's. Deze wetenschappelijke verankering is weliswaar een noodzakelijke voorwaarde voor het voorspellen van succes, maar niet voldoende. Juist het gebrek aan onderlinge afstemming van effectieve interventies en de afstemming met het opvoedmilieu leveren vaak een afbreukrisico op en zijn verantwoordelijk voor reductie van effecten.

Het waaiermodel speelt in op het afstemmingsvraagstuk en met name op het belang om de pedagogische context (gebaseerd op een integratie van pedagogische en psychologische modellen) te integreren in het totaalprogramma dat vooral gebaseerd is op psychologische theorieën.

Pedagogische theorieën:

In onderzoek wordt bij de definiëring van opvoeding gebruik gemaakt van twee centrale dimensies; sturing en sensitiviteit (Maccoby & Martin, 1983). Zij ontwikkelden onderstaand overzicht van verschillende opvoedstijlen, waarbij deze aspecten centraal staan.

	<i>Sensitiviteit</i>	
<i>Sturing</i>	<i>Accepterend</i>	<i>Afwijzend</i>
<i>Hoog</i>	Autoritatief	Autoritair
<i>Laag</i>	Toegeeflijk	Verwaarlozend

Naast de dimensie van opvoedstijl wordt pedagogische theorievorming verwerkt die aandacht geven aan de factoren monitoring en psycho-hygiënisch klimaat.

Psychologische theorieën:

De leertheoretische invalshoek vormt de basis voor de psychologisch georiënteerde interventies zoals leren, trainen en behandelen. Vooral de inzichten uit de cognitieve gedragstherapie bieden een basis voor de beschrijving van de psychologische processen, maar ook voor de aangrijpingspunten voor de aanpak.

Theorieën binnen zowel de pedagogiek als de psychologie die de betrokkenheid van ouders of andere belangrijke opvoeders benadrukken krijgen een centrale plaats in het waaiermodel.

Systemische theorieën:

Vanuit de systemische invalshoek wordt het belang onderstreept dat ouders of andere belangrijke opvoeders betrokken worden bij de interventie. Bronfenbrenner is de grondlegger van de systemische; ecologische invalshoek. Patterson beschrijft interactiepatronen tussen ouders en kinderen die gedragsproblemen kunnen veroorzaken. Vanuit deze en andere systemische theorieën zal worden geput om de betrokkenheid van ouders in het totale programma vorm te kunnen geven.

Het concept van de waaier

Motief: Grip op complexiteit

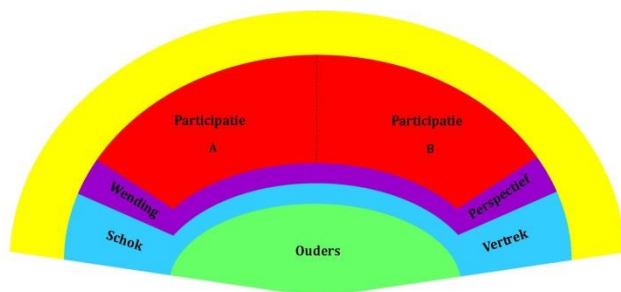
Als ontwikkelprogramma's veelzijdig en creatief zijn opgebouwd vormt dat een goede basis voor succes. Echter de veelzijdigheid roept ook het risico op dat de onderlinge afstemming ontbreekt en de diverse betrokkenen slecht op de hoogte zijn van wat er gebeurt en waarom bepaalde onderdelen worden aangeboden.

Als een programma veel terreinen lijkt te raken op het gebied van lesomgeving, training en het betrekken van ouders biedt het waaiermodel aangrijpingspunten voor een vloeiend samenspel en betere onderlinge afstemming in de richting van de gestelde doelen.

Het waaiermodel is in eerste instantie een ordeningssystematiek die de vele processen transparant maakt en de onderlinge samenhang blootlegt. Vanwege die transparantie biedt het waaiermodel aanknopingspunten om in te grijpen en besluiten te nemen die rekening houden met het totaal en waardoor de hulpverleningsprocessen beter aangestuurd kunnen worden.

Bovendien helpt het waaiermodel om wetenschappelijke inzichten te integreren in een handzame aanpak. Het waaiermodel onderscheidt de verschillende processen die enerzijds gericht zijn op pedagogische beïnvloeding en anderzijds op (vroegtijdig) ingrijpen bij eventuele gedragsontsporingen. Er wordt aandacht besteed aan motivatie om daarmee de actieve participatie te bevorderen en energieke werkrelaties op te kunnen bouwen.

De procesbeschrijvingen zijn niet alleen gericht op de jongere, maar eveneens op de ouders en daarmee dus op de bredere opvoedsituatie. Ook worden school en andere vormen van professionele hulpverlening systematisch opgenomen in de programmering indien de doelstellingbepaling daarom vraagt. Kortom de structurering van het totale aanbod wordt inzichtelijk waardoor gerichter (samen-)gewerkt kan worden aan gestelde doelen.

Figuur 1: Het waaiermodel

De kleuraanduidingen die de waaier zo kenmerkend maken vergemakkelijken de communicatie en bieden inzicht in de complexiteit van het geheel.

Het domein van het pedagogisch basisklimaat ,	blauw
Het domein van de motivatie; bereidheid om mee te werken	paars
Het domein van de ontwikkelingsgerichte of behandelgerichte taken .	rood
Het domein van de ouders en steunnetwerk	groen
Het domein van het professionele netwerk dat tegelijkertijd met dezelfde cliënt werkt.	geel

De ontwikkel- en behandel taken waarbij toegewerkt wordt naar gestelde ontwikkel- of behandel (rood) worden als het ware omarmd door processen die een gezond basisklimaat moeten borgen (blauw). In het begin vraagt dit domein om een forse investering: Als in de huid gekropen wordt van de betrokkene is de entree voor een nieuw programma vaak veel zwaarder dan men vermoedt. Het is belangrijk om hier oog voor te hebben en tijdig te sturen en op te vangen. Zo is het ook belangrijk om de processen te sturen die het naderend afscheid oproepen. Naast pedagogische begeleiding is aandacht voor de motivatie van belang (paars) waardoor actieve participatie van de jongeren kan worden gerealiseerd. Bovenal wordt de rol van de ouders gezien als scharnierpunt van de interventie (groen). Zij worden actief betrokken en doorlopen alle fasen die ook in de interventie van de jongere worden aangeboden. De noodzaak tot afstemming van de interventie met andere professionele hulpverleners die regie moeten voeren over het geheel wordt eveneens in de waaier verwerkt (geel).

Het waaiermodel legt door zijn heldere structuur een basis voor de uitwerking van een methodiek, die op maat kan worden gemaakt voor de betreffende hulpverleningsinstantie. Omdat de verschillende hulpverleningsprocessen ontrafeld zijn, is de invulling ervan duidelijk te omschrijven.

Methodiekontwikkeling op basis van het waaiermodel kan derhalve gezien worden als een soort tweetrapsraket:

1. De waaier als ordeningssysteem
2. De waaier als methodiek

Voor beide niveaus kunnen vanuit UU algemene kaders worden aangereikt die de wetenschappelijke fundering borgen en de vertaalslag naar de praktijk vergemakkelijken. aangereikt. De verdere uitwerking, zelfs de uitwerking op protocollair niveau kan plaats vinden in samenwerking met de betreffende instelling.

Op die manier wordt integratie verwezenlijkt van wetenschappelijke inzichten en praktijkkennis. De werkwijze zorgt voor een goede basis voor integriteit van de uitvoering, hetgeen vooraf gaat aan bewezen effectiviteit.

Het waaiermodel maakt het volgende mogelijk:

- Samenwerking binnen een veelzijdig interventieprogramma vanwege de transparantie
- Actieve participatie door betrokkenen vanwege de zorg voor het basisklimaat en de rol van de motivatie.
- Maximale uitstroom en minimale uitval. Door de flexibiliteit binnen heldere contouren waardoor doelen bijgesteld kunnen worden en maatwerk mogelijk is.

De basisfilosofie waarbij de waarden verbondenheid en menswaardigheid centraal staat is verwerkt in de inhoud die aan de methodiek verwerkt is, maar in beginsel ook door de structuur van het ordeningsmodel zelf zichtbaar gemaakt.

Utrecht, 11-07-2014

Drs. C.M.A. van Laarhoven,

Klinisch psycholoog (BIG),

VGCT-gedragstherapeut,

Forensisch psycholoog

c.m.a.vanlaarhoven@uu.nl